

nek. A műmelléklet azt sugallja, hogy a mesterek az átvett motívumokat csupán lényegtelen változtatásokkal variálták, s a népi díszítőművészetben sem lépték túl egy adott tájegység forma- és dekorációvilágát. Nemigen jutott idejük egyéni minták kiállítására, hiszen nagyüzemi termelés folyt. A mohácsi mesterek egy szezonban húsz ezer korsót, tálát is eladtak, egy-egy kemencében egyszerre 600—800 edényt égettek ki. A mezőkövesdiek egy-egy lakodalomra egy katlannyi tálát is megrendeltek a mezőcsáti fazekasoknál. A jeles alkalmakra készült edények díszítésére külön ügyelni kellett a mesternek.

A tíz tájegység hagyományának gyökerei más-más időszakhoz kötődnek. Az erdélyi, bihari fazekasművészet hagyományai a XVI. század elcéljéhez kapcsolódnak. A levéltári adatok tanúságai szerint már abban az időben éltek itt mesterek. Ugyancsak ilyen régi hagyományra tekintenek vissza a gömöri fazekasok. A sárkői, a vásárhelyi és a mezőtúri mesterek munkássága a XVIII. századtól igazolható levéltári iratokkal. Az utóbbi műhelyek magyar jellegű díszítő motívumai a hódoltság korában alakultak ki. A magyar nyelvterületen még a XIX. században és századunkban is rendkívül változatos formában alkalmazták a különböző technikákat, díszítéseket. A nyugati végeken a középkori hagyományok éltek tovább. Sárkőz környékén — a hódoltság korában népszerűvé vált mázas tálak munka is kelendő volt. Az erdélyi fazekasokra nagy hatást gyakorolt a későbbabban ónmázás kerámia. A Székelyföld, a Barcaság faze-

kasságában fellelhető a bizánci örökség, de a reneszánsz virágos mintakincs is. Néhány központban a középkorban szokásos mázatlan terrakotta korsókat is korongoztak.

Kresz Mária keletől nyugatig, északról délig vizsgálta a magyar nyelvterület anyagát. A déli végeken a nagy központok Mohács és Vásárhely. A vajdasági anyagot minden bizonnyal nem ismerte. Pedig ezen a vidéken is voltak fontos műhelyek, hiszen az itteni múzeumoknak is rendkívül gazdag a népi kerámiagyűjteménye. S azok nem kizárólag mohácsi, vásárhelyi mesterek műhelyében készültek. Vásárainkon helyi mesterek is megfordultak. A szabadkai, zentai és temerini fazekasok a helyi hagyományok szerint korongolták, festették, díszítették edényeiket. Itteni gölöncsérek formázták a tarhós szilkét a juhászoknak, nem északról szállították az itteni vásárookra. Bácskában és a Bánságban nem voltak országos hírnévű fazekasműhelyek, kizárólag a helyi igényeket elégítették ki. Az itteni gölöncsérek munkájának tanulmányozása azt bizonyítaná, hogy nemcsak a nyugat-dunántúli műhelyeknek voltak balkáni kapcsolatai, hanem a bácskai, a bánsági területeknek is. Ezért sajnáljuk, hogy a nagytáji összefüggésekben nem látjuk a vajdasági fazekasművészet helyét. Jó lenne, ha kutatóink egy nagyobb tanulmányban választ adnának erre a kérdésre. Bánszky Mária 1975-ös katalógusa jó alapja lehet ennek a tanulmánynak. Kresz Mária emlékének ennyivel mi is tartozunk.

BESZÉDES Valéria

TÁRSADALMI JELENSÉGEK, POLITIKAI FOLYAMATOK

Teorija in praksa, Ljubljana, 1991/8—9. szám

A Ljubljanei Teorija in praksa 8—9. számának Cikkék, tanulmányok rovatában Ruđi Rizman jelentetett meg érdekes írást *Elméleti stratégiák az etnonacionalizmusról szóló értekezésekben* címmel. A társadalomtudományokban — állítja — olyan mértékű az egyet nem értés és letisztázatlanság a nép azaz nemzet, a népciség, a nacionalizmus és a nemzetállam fogalmát illetően,

hogy az egész egy nyelvű öserdőre emlékeztet. Ez azonban nem kifejezetten tudományos probléma, nap nap után feltűnik ugyanis a politikai folyamatokban, a beszédekben és vitákban amelyekben különböző etnikumok tagjai vagyis népek, nemzetek, nemzeti kisebbségek szembesülnek. A szerző az említett kategóriák közös nevezőjét az etnonacionalizmus fogalmában véli

megtalálni. Cáfolhatatlan tény, hogy az egyes kormányok és politikai vezetők különbözőképpen reagálnak az etnonacionalizmusok kihívására. Rizman kiemeli, hogy ötvennél is több államban él ötnél is több, nagyobb etnikai közösség, s hogy ez a kérdés fontosságát bizonyítja. Ezen országokban a politikai genocídium alkalmazásától a békés együttélésig, vagy kevésbé kiélezetten az asszimilációtól a közösségi autonómiáig minden viszonyforma megtalálható. A közösségi autonómia kulturális vagy politikai, illetve a kettő kombinációja. A szerző utal a szovjet ideológiára mint azok egyikére amelyeket az etnonacionalizmus ítelt kudarcra. Tehát a politikai struktúrák és a legitimitásukat szolgáló ideológiák nem képesek a problémák megoldására. Éppen ezért az etnikai közösségek önrendelkezései a jövőben sem kerülnek a politikatörténet szemétdombjára, sőt, ellenkezőleg.

A kommunizmus összeomlásának jugoszláv módozata címmel készült időszzerű beszélgetés dr. Vid Pečjakkal az Európában és a Jugoszláviában zajló politikai történésekről. A posztiszotalista társadalmak távlatairól ad érdekes értékelést. Ahogy a dominókokkák dőlnek, úgy sorjáznak az elszakadási törekvések, s a várható zavargások és revansizmusok közepette megnő a kóros társadalmi jelenségek száma, egyes államokban a katonai illetve személyi diktatúra bevezetése sem zárható ki.

A folyóirat Kerekasztal c. rovatának bevezető tanulmányában Stane Južnič értekezik az eretnokségről amely ellenállt a dogmatikus életfelfogásnak, életvitelnek. S felteszi a kérdést: igaz-e, hogy minden dogma ellendogmát szül, s az, hogy végül mindegyik ellendogma dogmává válik. A kerekasztal-beszélgetés résztvevői: Srdan Vrcan, Boštjan M. Zupančič, Rudi Rizman, Janez Stanič, Andrej Kim, Vid Pečjak, Danilo Türk és Peter Klinar.

Danilo Türk megállapítja, hogy a civil társadalom konszolidálásához elengedhetetlenül szükséges az emberek tartós részvétele. Szerinte az utóbbi két évben tapasztalható magas részvételi arány csökkenőben van. A politikai folyamatokban való részvétel a haladás kulcsfontosságú feltétele.

Zdenko Roter szerint a dogmatizmus minde- nekellőt az intézményekkel rendelkezők eszközé- ül szolgál, hogy minél hosszabb időre s minél sikeresebben őrizhessék meg önmagukat és au- toritásukat. S mindez politikai, kulturális és mun- kaügyi viszonyaink megítélésének mércéje is. Kö- zelebb kerülve az intézményes és a spontán op- timális egyensúlyához, egyre nagyobb mérték- ben valósul meg az a demokratikus modell, amelyben a társadalmi viszonyok alapelveként kialakulhat az a strukturális pluralizmus, amely minden szinten és területen biztosíthatja az em- ber teljes szabadságát. Értekezése végén a szerző felteszi a kérdést. Végez-e már a dogmatizmus és az eretnokség ideje? Nem tartja lehetségesnek a konfliktus feloldását, hanem annak feszültség- elemciben látja a fejlődés fő mozgatórugóját.

A folyóirat *Nézetek, vélemények* c. rovatában Vladimir Kovčič *Parlamentáris demokrácia szlovén módra* c. cikke látott napvilágot. A mai szlovén parlamentáris demokráciát viszonylag új jelenségként értelmezi, amelyhez szinte teljesen hiányoznak a történelmi tapasztalatok. Az egyik rendszerből a másikba való átmenet mechaniz- musa most van kialakulóban. A rendszerváltás egyik kerékkötője a társadalmi tulajdon. A volt politikai szervezetek tanúbizonyságot tettek megcsontosodottságukról, belső dogmatizmu- sukról s a válságból való kilábalás esetleges le- hetőségeiről alkotott elképzeléseik teljes hiányá- ról. Teljességgel képteleneknek bizonyultak ugyanis az országban és a világban zajló folyama- tok megértésére. A szerző szerint az utóbbi évek tapasztalatai megmutatták, hogy a demokratikus változások önmagukban nem biztosítják a minőségesebb életet, azaz a demokrácia a meny- nyiségi viszonyok kifejeződése.

A szak és tudományos tanácskozásokra figyel- ve Miroslav Stanojević röviden szól a *Privatizá- ción a kelet-európai társadalmakban: az ipari demokrácia kezdetei avagy vége* címmel Tallin- ban /1991. jun. 5—7/ megtartott értekezetről.

A szakmai egyesületek tevékenységét ez a szám a Szlovén Politológusok Társaságának a szlovéniai helyzetről szóló közleményével érzé- kelteti.

KOVAČ ŽNIDERŠIČ Ružica